

Радионице на тему

ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА

ШУ УЖИЦЕ

Саветници спољни сарадници за заштиту од насиља

Александра Јовановић Ђукић

Снежана Стаматовић

март 2021. године

Садржај:

1. РАДИОНИЦА.....	3
ПОСЕБНИ ПРОТОКОЛ – ПОЈАМ И ВРСТЕ НАСИЉА; ЕЛЕКТРОНСКО НАСИЉЕ	3
ПРИЛОГ 1: Текст презентације о Протоколу, појму и врстама насиља	5
ПРИЛОГ 2 – картице са облицима и нивоима насиља (за исецање).....	7
ПРИЛОГ 3 – табеле за разврставање картица са облицима насиља	8
2. РАДИОНИЦА.....	9
ПРАВИЛА СИГУРНЕ ВОЖЊЕ ИНТЕРНЕТОМ И МОБИЛНИМ ТЕЛЕФОНОМ	9
3. РАДИОНИЦА.....	12
ДОБРЕ СТРАНЕ И ОПАСНОСТИ ПРИЛИКОМ КОРИШЋЕЊА ИНТЕРНЕТА И МОБИЛНИХ ТЕЛЕФОНА	12
4. РАДИОНИЦА.....	14
МЕТЕОАЛАРМ	14
Прилог 1. – Самопроцена ученика	17
Прилог 2. Мере предострожности.....	18
Прилог 3. Веб-сајтови са информацијама о безбедном коришћењу интернета и дигиталном насиљу	19
Прилог 4. Филмови о дигиталном насиљу	20
5. РАДИОНИЦА.....	21
УЛОГА РОДИТЕЉА У СПРЕЧАВАЊУ ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА МЕЂУ ДЕЦОМ	21
Прилог 1. Улога родитеља у превенцији насиља	23

1. РАДИОНИЦА

ПОСЕБНИ ПРОТОКОЛ – ПОЈАМ И ВРСТЕ НАСИЉА; ЕЛЕКТРОНСКО НАСИЉЕ

ЦИЉ: упознавање са садржајем Протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у васпитно-образовним установама, као и појмом и врстама насиља. Такође, циљ је и наглашавање електронског насиља као све чешћег, ако не и најдоминантнијег вида насиља и препознавање његових облика и карактеристика.

ПОСТУПАК САЗНАВАЊА:

- разликовање облика насилног понашања према врсти и интензитету
- преп актера који се укључују у решавање случајева насиља, зависно од интензитета
- упознавање и подстицање учесника да размишљају посебно о електронском/дигиталном насиљу, његовим облицима и последицама

КОМЕ ЈЕ НАМЕЊЕНА:

- Радионица је намењена старијем основношколском и средњошколском узрасту; уз незнатна прилагођавања садржаја презентација, може се реализовати и са наставницима или родитељима.

МАТЕРИЈАЛ:

- картице – врсте насиља по нивоима/интензитету

ТРАЈАЊЕ:

1 сат 30 минута

АКТИВНОСТ 1: Теоретска прича о Протоколу, уз презентацију (презентацију прилагодити, скратити према потреби и узрасту, презентовати само оно што се сматра важним за дату групу – текст који се може користити за презентацију налази се у прилозима). Нагласити да Протокол своје утемељење има у Конвенцији о правима детета и да се заснива на истим принципима.

Такође, кроз ову презентацију започиње се и прича о насиљу - шта јесте, а шта није насиље, који су облици и врсте насилног понашања и како их препознати.

Краћа дискусија, по потреби.

Трајање: 10 минута

АКТИВНОСТ 2: Рад по групама – свака група добија картице са облицима и конкретним видовима насиља, али неразврстаним по нивоима (исећи сваку колону посебно, без ознаке нивоа – групе добијају по 15 картица и три табеле у које треба да разврстају картице). Задатак сваке групе је да групише дате облике насиље у три нивоа – према интензитету - и да напише предлоге ко све треба да се укључи и реагује код сваког нивоа уоченог насиља.

Затим се одговори упореде са табелом која се налази у прилогу - уз краћу дискусију. Питања за дискусију: Да ли је било тешко разврстати облике насилништва по нивоима? Да ли мислите да међу ученицима постоји свест о томе који све облици понашања се могу сврстати у насилништво? А међу наставницима, родитељима и запосленима?

Трајање: 25 минута

АКТИВНОСТ 3: Дискусија о електронском насиљу

Трајање: 10 минута

Шта мислите о примерима са разних нивоа везаним за електронско насиље? Да ли бисте имали нешто да додате? Да ли мислите да су нивои добро дефинисани, према вашем искуству?

АКТИВНОСТ 4: Примери дигиталног насиља, реакције и осећања

Трајање: 35 минута

Ученицима поделити стикере и рећи им да свако за себе размисли и напише на стикеру по једну реченицу коју је чуо/прочитао, а која је, по њему/њој представљала дигитално насиље. То може бити и кратак опис неке радње која је везана за дигитално насиље – нешто што су лично доживели, али и нешто што се десило неком другом.

Када учесници заврше, лепе стикере на пано. Наставник, након краћег прегледа, издваја поједине реченице или описе, прочита их и поставља питања:

Шта мислите, колико често се може видети овако нешто? Како се осећа особа којој је упућена оваква реченица и/или понашање? (подстаћи ученике да наводе сва могућа осећања – стид, разочарење, бес... чега год се сетите...) Шта мислите, зашто то ради особа која је то написала/урадила? Да ли треба пријавити или испричати некоме ако нешто овакво доживимо или знамо да је неки наш друг/другарица нешто овако доживео/ла? Које се треба јавити?

На крају се да кратак закључак о потреби препознавања и реаговања на електронско насиље.

АКТИВНОСТ 5: Завршна игра „Невидљиви поклон“ – или нешто слично за јачање групне кохезије и подизање расположења, по избору водитеља

Ученици направе круг и да им се инструкција да смисле шта би могли поклонити првом следећем са десне стране – то смеју да прикажу само пантомимом, без коришћења речи. Када ученик који је примио поклон погоди шта је у питању, захвали се и предаје свој замишљени поклон следећем ученику... Важно је рећи да покушају да смисле неки поклон који би заиста одговарао особи којој га „виртуелно“ поклањају.

Трајање: 5 минута

Литература:

Република Србија, Министарство просвете (2007): *Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама*, Београд

Република Србија, Министарство просвете (2009): *Приручник за примену посебни протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама*, Београд

ПРИЛОГ 1: Текст презентације о Протоколу, појму и врстама насиља – неки делови ове презентације би били намењени само раду са наставницима или родитељима – издвојити оно што је прилагођено конкретној групи с којом радимо

Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

- МП октобра 2008. формирало Радну групу за координацију активности на превенцији насиља у ОВ установама (представници релевантних сектора, Савета за права детета РС, међународних организација и НВО) – на основу налаза начињен Оквирни акциони план.
- постојање и раширеност *културе насиља* > ескалација насиља
- вршњачко насиље поприма све различитије форме, све суровије и бруталније
- вршњачко насиље је за децу и младе често много већи проблем него што га одрасли виде
- насиље је присутно на свим узрастима и међу свим учесницима ОВ процеса, и у институцијама и у породицама
- постојеће методе – недовољно примењиване, или неефикасне
- деца и млади губе поверење у одрасле и у институције, не верују да ће их заштити када су жртве - прећуткивање
- не постоје јасни индикатори, недовољно инструмената за евиденцију
- деца и млади не учествују довољно у осмишљавању програма превенције и интервенције

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА И ПРОТОКОЛ

- Доношењем *Закона о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета* држава се обавезала да предузме мере за спречавање насиља у породици, институцијама и широј друштвеној средини.
- Одредбе Конвенције односе се на заштиту детета од:
 - физичког и менталног насиља, злоупотребе и занемаривања (члан 19);
 - свих облика сексуалног злостављања и искоришћавања (члан 34);
 - отмице и трговине децом (члан 35);
 - свих других облика искоришћавања (експлоатације) штетних по било који вид дететове добробити (члан 36);
 - нехуманих и понижавајућих поступака и кажњавања (члан 37).

ПРОТОКОЛ ЈЕ ОБАВЕЗУЈУЋИ!

- Посебни протокол је ОБАВЕЗУЈУЋИ за све који учествују у животу и раду образовно-васпитне установе, и намењен је ученицима, васпитачима, наставницима, директорима, стручним сарадницима, помоћном и административном особљу, родитељима/старатељима и представницима локалне заједнице.
- На основу *Посебног протокола*, у складу са специфичностима рада, установа је у обавези да у Годишњем програму рада (члан 81 *Закона*) дефинише Програм заштите деце/ученика од насиља и да формира Тим за заштиту деце/ученика од насиља.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ ПОСЕБНОГ ПРОТОКОЛА

- право на живот, опстанак и развој (неотуђиво право на живот, а држава има обавезу да обезбеди опстанак и развој);
- најбољи интерес детета (интерес детета/ученика је примаран; у процесу заштите неопходно је обезбедити поверљивост података и заштиту права на приватност)
- недискриминација (обухвата све ученике, без обзира на пол, узраст, породични статус, етничко порекло и било које друге социјалне или индивидуалне карактеристике детета)

- учешће деце (благовремено и континуирано добијају сва потребна обавештења, пружа се могућност да изразе своје мишљење у свим фазама процеса заштите и то на начин који одговара њиховом узрасту и разумевању ситуације)

ОПШТИ ЦИЉ ПОСЕБНОГ ПРОТОКОЛА

- Општи циљ *Посебног протокола* је унапређивање квалитета живота деце/ученика применом:
- **мера превенције** за стварање безбедне средине за живот и рад деце/ученика;
- **мера интервенције** у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у установама

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ У ПРЕВЕНЦИЈИ

- 1. Стварање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања.
- 2. Укључивање свих интересних група
- 3. Подизање нивоа свести и повећање осетљивости свих за препознавање насиља, злостављања и занемаривања.
- 4. Дефинисање процедура и поступака за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља.
- 5. Информисање свих о процедурама и поступцима за заштиту од насиља и реаговање у ситуацијама насиља.
- 6. Унапређивање компетенција наставног и ваннаставног особља, деце, ученика, родитеља, старатеља и локалне заједнице

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ У ИНТЕРВЕНЦИЈИ

- 1. Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља.
- 2. Успостављање система ефикасне заштите деце у случајевима насиља.
- 3. Стално праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите.
- 4. Ублажавање и отклањање последица насиља и реинтеграција детета/ученика у заједницу вршњака и живот установе.
- 5. Саветодавни рад са децом/ученицима који трпе насиље, који врше насиље и којима се посматрају последице насиља.

НАСИЉЕ – ПОЈАМ, ВРСТЕ

- **Насиље - сваки облик једанпут учињеног или поновљеног, вербалног или невербалног понашања које за последицу има стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства деце/ученика.**
- Злостављање и занемаривање - различита понашања којима се континуирано угрожава физички, психички и морални интегритет детета.
- Занемаривање - пропусти и нечињења одраслих у односу на децу, чиме се онемогућава здрав развој детета - неадекватна брига и физичко, здравствено, емоционално, образовно или васпитно занемаривање детета.

Насиље - неравнотежа моћи која се препознаје у односима у којима је неко СЛАБИЈИ, а неко ЈАЧИ (моћнији).

ВРСТЕ НАСИЉА

- Различити облици насиља се углавном јављају удружено, предложена подела саморади бољег разумевања разноврсности облика и начина манифестовања насиља (нпр. физичко насиље је увек праћено емотивним/психичким насиљем).
- Најчешћи облици насиља су условно сврстани на три нивоа – у зависности од интензитета, учесталости и последица које оставља (1. ниво – најблажи, 3. ниво – највише угрожавајући).

Такође, у зависности од нивоа, потребно је укључити различите актере школског живота у решавање и реаговање на случајеве насиља.

ПРИЛОГ 2 – картице са облицима и нивоима насиља (за исечање)

Физичко насиље	Емоционално / психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информационих технологија
ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари...	исмејавање, омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање“...	добацивање, подсмевање, игнорисање, искључивање из групе или фаворизовање на основу социјалног статуса, националности, верске припадности, насилно дисциплиновање, ширење гласина...	добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално додиривање, гестикулација..	узнемиравајуће „зивкање“, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта...

Физичко насиље	Емоционално / психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информационих технологија
шамарање, ударање, гажење, цепање одела, „шутке“, затварање, плување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за вши и косу...	уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, одбацивање, манипулисање...	сплеткарење, игнорисање, неукључивање, неприхватање манипулисање, експлоатација, национализам...	сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење...	огласи, клипови, блогови, злоупотреба форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика..

Физичко насиље	Емоционално / психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информационих технологија
туча, давање, бацање, проузроковање опекотина, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем...	заstraшивање, уцењивање, рекетирање, ограничавање кретања, навођење на коришћење психоактивних супстанци, укључивање у секте, занемаривање...	претње, изолација, одбацивање, терор групе над појединцем/ групом, дискриминација, организовање затворених група (кланова), национализам, расизам...	завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест...	снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија...

ПРИЛОГ 3 – табеле за разврставање картица са облицима насиља

ОБЛИЦИ ПОНАШАЊА – 1. НИВО (НАЈМАЊИ ИНТЕНЗИТЕТ)				
ФИЗИЧКО НАСИЉЕ	ЕМОЦИОНАЛНО -ПСИХИЧКО НАСИЉЕ	СОЦИЈАЛНО НАСИЉЕ	СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ И ЗЛОУПОТРЕБА	НАСИЉЕ ЗЛОУПОТРЕБОМ ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА
Ко би, по вама, требало да се укључи у решавање оваквих случајева?				

ОБЛИЦИ ПОНАШАЊА – 2. НИВО (СРЕДЊИ ИНТЕНЗИТЕТ)				
ФИЗИЧКО НАСИЉЕ	ЕМОЦИОНАЛНО -ПСИХИЧКО НАСИЉЕ	СОЦИЈАЛНО НАСИЉЕ	СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ И ЗЛОУПОТРЕБА	НАСИЉЕ ЗЛОУПОТРЕБОМ ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА
Ко би, по вама, требало да се укључи у решавање оваквих случајева?				

ОБЛИЦИ ПОНАШАЊА – 1. НИВО (НАЈВЕЋИ ИНТЕНЗИТЕТ)				
ФИЗИЧКО НАСИЉЕ	ЕМОЦИОНАЛНО -ПСИХИЧКО НАСИЉЕ	СОЦИЈАЛНО НАСИЉЕ	СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ И ЗЛОУПОТРЕБА	НАСИЉЕ ЗЛОУПОТРЕБОМ ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА
Ко би, по вама, требало да се укључи у решавање оваквих случајева?				

2. РАДИОНИЦА

ПРАВИЛА СИГУРНЕ ВОЖЊЕ ИНТЕРНЕТОМ И МОБИЛНИМ ТЕЛЕФОНОМ

Разред: ученици од 3. до 8. разреда

Циљ: Освестити сопствено понашање и усвојити сигурно понашање путем интернета/мобилног

Трајање радионице: 45 минута

Потребан материјал: оловке и папирићи, папир А3 за плакат или табла

Одељењски старешина или учитељ кроз неколико потпитања позива ученике да се присете тема ранијих разговора о интернету: “Раније смо говорили о позитивним и забавним стварима које нам мобилни телефони и интернет омогућавају, али и стварима на које треба припазити како би интернет и мобилни телефони и даље били сигурни и забавни.”

1. АКТИВНОСТ: Разговор с ученицима (10 минута)

Које су позитивне стране интернета и мобилних телефона?

Које су могуће опасности којима можемо бити изложени?

Шта је електронско насиље?

Како се осећа особа која прими неку повређујућу поруку или претњу путем мобилних телефона или интернета?

Одељењски старешина сажима и допуњава одговоре ученика:

“Интернетом и мобилним телефоном можемо се користити на много различитих, корисних и забавних начина. Али, може се догодити и да мобилним телефоном стигне порука или позив (текст, видеопорука, фотографија) због кога се осећамо непријатно или осећамо страх због претње. Када се то деси једном, онда је неко био насилан према нама, али када више пута од исте особе или групе примимо такву поруку којој је циљ да увреди, запрети, или нам нанесе штету, кажемо да се ради о злостављању путем мобилних телефона или интернета. Такве поруке можемо добити од неког нама познатог, од својих вршњака, пријатеља или познаника, али и од одраслих особа.”

2. АКТИВНОСТ: Расправа с ученицима о сигурности на интернету (20 минута)

“У следећем делу ове активности разговараћемо о стварима на које треба обратити пажњу док смо на интернету и мобилном телефону, као и шта је важно знати да бисмо били сигурни и забављали се. У идућих неколико минута нека свако за себе размисли и присети се својих правила и ствари које ради док је на интернету/мобилном телефону, а које му помажу да се осећа сигурним.

Шта можете учинити како бисте били сигурни на интернету и мобилном телефону?

Затим ћемо заједно исписати све ваше савете и правила сигурности на плакат (или таблу). Кад износите правило или савет, објасните свима због чега је важно придржавати се тих савета”.

Напомена за одељењске старешине/учитеље: Важно је подстицати ученике да сами кажу што више правила и савета који им помажу да се осећају сигурно. Тек када исцрпе своје идеје, одељењски старешина допуњава правилима и саветима наведеним у подсетнику:

- Пажљиво одлучите коме ћете дати број мобилног телефона и своју е-маил адресу.
- У реду је прекинути разговор или дописивање због кога се осећаш лоше или непријатно.
- Опрезно користите ћаскање на интернету.
- Не одговарајте на поруку с непознатог броја или е-маил адресе, али нити са познатог, ако се због садржаја поруке осећате лоше или непријатно.
- Немојте слати фотографије или видео записе других људи без њиховог одобрења, као ни садржаје који могу увредити друге људе.
- Разговарајте са родитељима или неком другом одраслом особом када се појави проблем, како се не би погоршао.
- Ако вам неко пошаље злонамерну или претећу поруку путем мобилног телефона или интернета, немојте одговорити. Покажите одраслој особи којој верујете.
- Будите пажљиви када шаљете поруке другима. Немојте слати или прослеђивати поруке које могу друге довести у непријатну ситуацију, осрамотити их или изложити исмејавању и вређању других.
- Немојте у љутњи учинити нешто због чега можете зажалити. Пре него што притиснете пошаљи, запитајте се како бисте се ви осећали када бисте добили ту поруку и може ли она увредити или на било који начин нашкодити особи којој је шаљете. Опрез, јер и шала може увредити.
- Заштитите себе лозинком и пазите коме је дајете јер они који се представљају као пријатељи у неком тренутку могу постати непријатељи.
- Не наводите личне информације, бројеве телефона и мобилних телефона, своју адресу, име школе у коју идете, мјеста где излазите особама које не познајете уживо. Када пишете о себи, пишете што уопштеније. Све што напишете и објавите у СМС поруци или на интернету постаје јавно и доступно великом броју људи и више не можете контролисати како ће то други користити.
- Не шаљите без размишљања и не објављујте своје фотографије и фотографије својих пријатеља путем мобилних телефона и интернета. Једном када пошаљете или објавите фотографију, над њом више немате контролу, не знате што се даље догађа с њом. Уз мало вештине и са основним графичким програмима могуће су разне фотомонтаже.
- Неки одрасли и вршњаци лажно се представљају и претварају се да су пријатељи јер их занимају слике сексуалног садржаја или имају сексуалне жеље и намере. Управо због тога будите опрезни, не само с информацијама и фотографијама које делите, него и при упознавању интернет пријатеља. Подсетите се да је све оно што знате о том “пријатељу” само оно што вам је та особа рекла и да ништа од тога не мора бити истина. Ако желите уживо да упознате свог интернет пријатеља, договорите се за први сусрет на јавном месту, где има доста људи. Никако не идите сами, него поведите неколико другара или одраслу особу којој верујете.

- Помозите деци која доживљавају злостављање путем порука и интернета тако да им јасно кажете да није у реду то што им се догађа и да видите да им је тешко. Немојте прикривати насиље и одмах обавестите одрасле о томе што се догађа.
- Чувајте себе и друге! Све што важи за чување података о вама, вреди и за чување туђих.

3. АКТИВНОСТ: Подржавајуће поруке (15 минута)

Упутство за ученике: “Свако нека на папирѝ напише неку лепу поруку. То може бити и нешто што бисте ви желели да други напишу вама, можда порука подршке или охрабрења. Када напишете поруку, убаците је у кесицу/кутију.” Затим све папирѝе скупите у кесицу или кутију, промешајте и нека сваки ученик извуче једну од тих порука. Након што свако наглас прочита извучену поруку, можете их налепити на заједнички, одељењски плакат “Поруке подршке” који ћете ставити на видљиво место у учионици.

3. РАДИОНИЦА

ДОБРЕ СТРАНЕ И ОПАСНОСТИ ПРИЛИКОМ КОРИШЋЕЊА ИНТЕРНЕТА И МОБИЛНИХ ТЕЛЕФОНА

Разред: ученици од 3. до 8. разреда

Циљ: Освестити добре стране и опасности приликом употребе мобилних телефона и интернета

Трајање радионице: 45 минута

Потребан материјал: лоптица, радни листић

Напомена за водитеље/учитеље:

Могуће је да ће ученици током активности и дискусија бити усмеренији на позитивна искуства, предности и ствари које се њима свиђају код мобилних телефона и интернета. И то је важно подржати. Али важно је и почети разговор о опасностима и именовати ризична понашања, управо да бисмо их научили ученике да их препознају и заштитите се ако се нађу у таквој или сличној ситуацији. Разговор о опасностима и ризичним понашањима сам по себи код већине деце неће подстаћи знатижељу нити ће их усмерити у негативном смеру.

1. АКТИВНОСТ: Загревање - лоптица шета (10 минута)

Седите у круг. Објасните ученицима да ћете ви почети круг, изговорићете реч “интернет” и добацити лоптицу неком ученику.

Његов је задатак да каже оно што му прво падне на памет везано уз ту реч. Тај ученик добаца лоптицу неком другом, а његов је задатак исти. Лоптица шета све док се не изређају сви ученици или се не исцрпе све идеје.

Кад лоптица поново дође до вас, поновите круг, али овај пут почните са речима “мобилни телефон”.

2. АКТИВНОСТ: Разговор с ученицима (10 минута)

Водитељ каже: “У овој игри сазнали смо с чиме све повезујемо интернет, чули смо различите занимљиве идеје. Сада ме занима:

- Знате ли да се служите интернетом? Ако знате, ко вас је научио или вам показао?
- Је ли неко од родитеља уз вас кад идете на интернет?
- Колико често посјећујете интернет странице? Које су ваше омиљене странице?
- Служите ли се мобилним телефоном? За шта га користите?”

3. АКТИВНОСТ: Рад у малим групама (25 минута)

Поделите радне листиће малим групама (3 - 5 ученика). Задатак је ученика да заједнички напишу одговоре на радне листиће. Група нека одреди ученика/цу који ће записивати њихове примере и ученика/цу који ће презентовати урађено. За рад у групама имају 10 минута. На крају направите заједнички плакат на тему “Шта учинити када те неко повреди путем мобилних телефона или интернета”. Након рада у групама следи разговор с ученицима, презентовање њихових одговора и израда заједничкога плаката.

Радни листић	
Је ли вам се икада десило, било преко интернета или мобилних телефона, нешто лепо, нешто стварно супер?	
Постоји ли нешто што је вас или неког кога познајете повредило преко мобилног телефона или интернета?	
Шта бисте могли да урадите када вас или неког кога познајете неко повреди преко мобилног телефона или интернета?	

Прилагођено према сценарију из приручника *Прекини ланац – прекинимо електроничко насиље*, УНИЦЕФ, 2010.

4. РАДИОНИЦА

МЕТЕОАЛАРМ

Циљеви:

- освестити понашање ученика на интернету
- подстаћи ученике да размишљају о последицама својих поступака у онлајн свету
- упознавање са добрим странама и ризицима коришћења интернета и друштвених мрежа
- подстицање ученика да увиде значај мера предострожности на интернету

Исходи:

Ученици ће бити у стању да:

- препознају своја ризична понашања на интернету
- увиде узрочно - последичне везе својих поступања на интернету
- разумеју значај мера предострожности приликом коришћења интернета

Трајање радионице: 45 минута

Потребан материјал: Упитник о понашању на интернету, картице ситуација

Литература:

1. Група аутора, Програм превентивних радионица за ученике средњих школа, Школа без насиља, октобар 2010.
2. Добринка Кузмановић, Биљана Лајовић, Смиљана Грујић и Гордана Меденица, Дигитално насиље – превенција и реаговање, МПНТХ, Уницеф, Београд, 2016.

1. АКТИВНОСТ: Упитник о понашању на интернету (10 минута)

Данас ћемо причати о нечему што је вама веома блиско и познато. Шта вам родитељи прво ускрате када су љути на вас? За шта вам је телефон важан? Које друштвене мреже користите? За шта их најчешће користите?

Ви сте генерација која одраста у дигиталном добу и дигитална комуникација представља уобичајен или чак доминантан начин комуникације па и учења (посебно од проглашења пандемије). Дигиталне технологије вам пружају различите могућности за ваш психосоцијални развој и учење – проналажење информација, учење, истраживање, комуникацију, забаву... Дигиталне вештине су нам неопходне за 21. Век али је важно стећи вештине конструктивног коришћења интернета и заштити се од потенцијалних ризика.

У току данашњег рада проценићемо ваше понашање на интернету, разговарати о последицама наших понашања на интернету, научићемо који су ризици коришћења интернета и које мере треба да предузмемо да се заштитимо од ризика.

Ваш први задатак је да попуните радни лист (Прилог 1.) у коме су наведене одређене тврдње. Сваку тврдњу треба да процените на скали од 0-3. У питању је ваша самопроцена, нећу тражити од вас да ми прочитате своје резултате и зато будите сасвим искрени.

Након што ученици попуне радни лист прокоментарисати скорове (0-4 зелено, 5-9 жуто, 10-18 наранџасто, више од 19 црвено)

Приказати статистичке податке младих у Србији:

- Прихватање захтева за пријатељство од непознатих особа – 71% ученика СШ
- комуникација путем друштвених мрежа са непознатим особама – 56% ученика СШ
- давање личних података на интернету – 21%
- „састанак“ са особама које су упознали на интернету – 16%

Колико година сте имали када сте отворили налог на друштвеним мрежама?

2. АКТИВНОСТ: Решавање ситуације Рад у малим групама и презентација резултата групног рада(25 минута)

Поделити ученике у мале групе по 4 ученика (број група зависи од броја присутних ученика).

Свака група добије картицу са проблемском ситуацијом. Неке групе могу имати и исто питање (у зависности од величине групе). Ученици имају задатак да процене понашање описано на картици и објасне свој одговор. Један члан групе представиће заједничка решења и одговоре.

Питања на која ученици одговарају и која им помажу у решавању ситуације:

1. Процени ситуацију и понашање младе особе описано на картици.
2. Да ли је то понашање у реду или је опасно и зашто? При процени узмите уобзир намеру и могуће последице за ту особу или друге укључене у проблем. Како се осећају поједини ликови у причи?
3. Шта би било паметно учинити у тој ситуацији? Да ли сте доживели нешто слично? Шта сте предузели?

Твој најбољи друг је искористио то што зна твоју лозинку са Инстаграма и слао другима поруке.
Невена је на свом Инстаграм профилу додала слике свог одељења и објавила имена својих другова из одељења.
Марко је на свом налогу направио анкету у којој се спомиње и твоје име и сада многи гласају за или против тебе.
Марија је објавила на интернету слику своје другарице са журке и навела податке о њој.

Представници група презентују резултате групног рада и паралелно се води дискусија.

3. АКТИВНОСТ: Сумирање(10 минута): У претходној вежби смо кроз неколико проблемских ситуација разговарали о понашањима на интернету и о њиховим последицама на вашу сигурност. Шта смо научили из ових примера?

Прилог 2. Мере предострожности

1. односи се према другима са поштовањем. Не чинити другима оно што не желиш да они теби чине. Пре него што напишеш поруку, причу или објавиш фотографију, запитај се хоћеш ли тиме некога повредити. Све што важи за чување података о теби, важи и за чување туђих.

2. Све што објавимо на интернету постаје јавно и доступно великом броју људи. Једном кад нешто објавимо на интернету немамо више контролу ко ће видети тај садржај и на који ће га начин искористити. И у свету мобилних телефона и интернета поштуј правила понашања као и у свакодневном животу. Дигитални траг

3. Будите опрезни са личним информацијама

4. Будите свесни дигиталног насиља и пријавите га

5. Примењујте превентивне мере

Подстаћи ученике да самостално сумирају мере предострожности на основу закључака до којих су дошли током групног рада и дискусије.

Упутити ученике да су им додатни материјали доступни у гугл учионици Вршњачки тим.

Прилог 3. Додатна литература за ученике.

Прилог 4. Предлог видео материјала за следећу радионицу. (припрема за наредну радионицу)

Прилог 1. – Самопроцена ученика

Прочитај тврдњу и искрено одговори. Уз број тврдње упиши број од 0 до 3, где бројеви значе:

0 - никад 1 - само једанпут 2 - ретко 3 - често

Нико неће тражити да прочиташ свој резултат, зато буди искрен према себи.

1. Остављао сам своје личне податке на профилима и интернету.
2. Комуницирао сам са непознатим особама на друштвеним мрежама.
3. Прихватио сам позиве за пријатељство од особа које не познајем.
4. Прихватио сам састанак са особама које сам упознао на друштвеним мрежама.
5. На интернету или на друштвеним мрежама представио сам се као да сам неко други (неко ко стварно постоји и кога познајеш).
6. Користио сам се туђим надимком на интернету или на друштвеним мрежама.
7. Са туђе мејл адресе или мобилног телефона послао сам узнемирујуће поруке пријатељима.
8. Са туђе адресе поставио сам непримерене поруке на друштвене мреже или интернет.
9. Претио сам некоме путем интернета или мобилног телефона.
10. Путем интернета или мобилног телефона (намерно, у љутњи, у шали или онако без размишљања) послао сам поруку због које се неко може постидети.
11. Путем интернета или мобилних телефона послао сам туђу слику или информацију о некоме без његовог знања.
12. Објавио сам приватне податке или неистине о некоме преко интернета или на мобилном телефону.
13. Оговарао сам некога у онлајн групама.
14. Направио сам страницу на интернету или друштвеним мрежама на туђе име без знања те особе.

0 - 4 бодова, 5 – 9 бодова, 10 - 18 бодова, > 19 бодова

Прилог 2. Мере предострожности

Мере предострожности
Наша безбедност на интернету зависи и од наших пријатеља, стога је значајно да их бирамо пажљиво. Као што у реалном свету не бисмо са било ким били пријатељи, тако ни у онлајн свету нема потребе да свима дозволимо приступ нашим профилима/ информацијама.
Пажљиво бирајте материјал који постављате на свој профил, јер једном објављен садржај тешко се уклања са интернета, а и уколико се uklони са интернета може остати у поседу других.
Не откривајте своју лозинку, чак ни својим најбољим пријатељима или партнерима.
Не откривајте информације о себи (адресу, број телефона...) непознатим особама. Никада не можемо бити сигурни ко је с друге стране мреже и с ким разговарамо. Зато не прихватајте позиве за сусрет са особама које сте упознали/е преко интернета. Неки људи то умеју и да злоупотребе.

Прилог 3. Веб-сајтови са информацијама о безбедном коришћењу интернета и дигиталном насиљу

1. Кликни безбедно: <http://kliknibezbedno.rs/sr/naslovna.1.1.html>
2. Нет Патрола: <http://www.netpatrola.rs/>
3. Сурфуј безбедно: <http://surfujbezbedno.com/>
4. Паметна деца на интернету: <http://www.pametanklik.rs/>
5. Сигурност дјете на интернету: <http://www.cnzd.org/site2/>
6. Центар за безбеднији интернет: <http://csi.hr/aplikacija/>
7. Медији у породици – савјети за родитеље (публикација): http://csi.hr/wp-content/uploads/2015/07/Mediji_u_porodici.pdf
8. Техничке мере заштите на интернету: <http://www.informacija.rs/Clanci/>
9. Шта је данас било у школи - приручник за родитеље: http://www.unicef.rs/files/Prirucnik_za_roditelje_Skola_bez_nasilja.pdf
10. Безбедност на интернету: <http://www.domen.rs/bezbednost-na-internetu/>

Прилог 4. Филмови о дигиталном насиљу

1. Тагована: <http://www.youtube.com/watch?v=f4rNvDaYDrc>
2. Tracking Teresa: <http://www.youtube.com/watch?v=toXEdisa6hI>
3. Где је Клаус?: <http://www.youtube.com/watch?v=cEP3dVcQkBU>
4. Прича о Аманди Тод: <http://www.youtube.com/watch?v=ej7afkypUsc>
5. Бесповратно: <http://www.sendspace.com/file/7tisuj>
6. Предатор: https://www.youtube.com/watch?v=E3eBvygq_CU
7. Сајбер насиље (Друга експериментална школа): https://www.youtube.com/watch?v=i_-1sPO3aq8
8. Шеруј осмех, лајкуј љубав,хејтуј хејт: <http://www.youtube.com/watch?v=s7HSgsuEzw8>
9. Делење фотографија на мрежи:
<https://www.youtube.com/watch?v=wTW0NeUSSWY&list=PLN3I-0DAzMpqTvQioumg79JJxBtF3sE-L&index=3>
10. Прихватање и тражење пријатељства са непознатом особом:
https://www.youtube.com/watch?v=IYvkyg_J5J4&list=PLN3I-0DAzMpqTvQioumg79JJxBtF3sE-L&index=4
11. Сусрет са непознатом особом:
<https://www.youtube.com/watch?v=0JeSnb5ELg&index=2&list=PLN3I0DAzMpqTvQioumg79JJxBtF3sE-L>

5. РАДИОНИЦА

УЛОГА РОДИТЕЉА У СПРЕЧАВАЊУ ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА МЕЂУ ДЕЦОМ

ЦИЉ: Освешћивање улоге родитеља у превенцији дигиталног насиља међу децом

ЦИЉНА ГРУПА: родитељи ученика свих узраста

ПОТРЕБАН МАТЕРИЈАЛ: пројектор, рачунар, хамер, маркери

ТРАЈАЊЕ РАДИОНИЦЕ: 60 минута

Напомена за водитеље: Током вођења ове радионице важно је да водитељ родитељима шаље поруке да млади без обзира на родитељске ставове неизбежно долазе у сусрет са дигиталним медијима. Важно је напоменути да ће деца свакако користити модерну технологију и да је непримерено стављати им забране на коришћење исте а искуства показују да надзор родитеља и надгледање дејих активности на интернету представља важан корак у заштити деце и младих. Још важније је научити их како да се сигурно користе интернетом и мобилним телефонима и како да препознају опасности и ризична понашања али и да преузму одговорност за своје понашање и о последицама одређених поступака.

1. АКТИВНОСТ: Предности и ризици коришћења друштвених мрежа? (10 минута)

Водитељ мотивише родитеље да на стикерима запишу предности односно ризике коришћења друштвених мрежа. Правило је један стикер један утисак. Учесници стикере залепе на флип чарту. Водитељ стикере групише и издваја оне који говоре о предностима коришћења друштвених мрежа и оне који говоре о ризицима који прете са коришћењем. Пре него водитељ каже учесницима да их је груписао као предности и ризике, треба сам прво да их пита како бисте назвали ову категорију а како другу категорију, како би видео како учесници те категорије перципирају. Важно је имати примере за обе категорије.

2. АКТИВНОСТ: гледање филма (18 минута)

Водитељ уводи учеснике у активност „На почетку ћемо погледати филм „Тагована“. Молим вас да пажљиво погледате филм, а након тога ћемо дискутовати о осећањима које је филм код вас изазвао и о погрешним и исправним корацима у интервенцији и превенцији и улози родитеља у њима“.

<https://youtu.be/f4rNvDaYDrc>

3. АКТИВНОСТ: дискусија (15 минута)

Водитељ учесницима поставља следећа питања:

Како сте се осећали док се одвијала радња филма?

У којим све моментима је овај ланац насиља могао да се прекине? Шта мислите, због чега се то није догодило?

На који начин је насиље могло да се заустави/прекине? Наведите шта је и ко требало да учини.

На који начин бисте ви реаговали да се ваше дете нађе у оваквој ситуацији?

Шта никако родитељи не треба да ураде у овој ситуацији?

Које су последице дигиталног насиља?

Ко све треба да реализује превентивне активности са децом?

4. АКТИВНОСТ: улога родитеља (15 минута)

Водитељ: „Када размишљамо о превенцији насиља често се ослањамо на решења која би требало да предузме држава, град, школа... Хајде овај пут да размислимо шта свако од нас може да учини да до насиља не дође“. Подстаћи родитеље да наведу шта они у оквиру породице могу да ураде на превенцији дигиталног насиља. Водитељ предлоге записује на хамеру у две категорије (без наслова) – конструктивне и неконструктивне предлоге. Идеје родитеља записивати, подстицати, освешћивати улогу родитеља у том процесу, утицај васпитних стилова... Када се идеје исцрпе прокоментарисати настале листе.

Неконструктивни предлози: забране, контрола, казне... – ако их контролишемо и забрањујемо коришћење, уместо да их подучавамо како сигурно да их користе, нећемо их сачувати од ситуација којима могу бити изложени када буду на интернету без наше контроле. Ако примењујемо контроле, казне и забране шаљемо деци поруку да је интернет опасно место и да се они не могу носити са њиме што може довести у питање самопоуздање деце. Са друге стране за младе је важно да овладају сигурним коришћењем интернета јер без њега нема савременог образовања, информисања...

Напомена за водитеља: Могуће је да ће током радионице родитељи постављати питања како контролисати ученике и њихову активност на интернету и у том смислу је важно понављати како је њихов задатак да науче децу сигурном и ненасилном коришћењу интернета (што неће постићи контролом и забранама) и мотивисати их да о овој теми разговарају са децом и подстичу њихово размишљање о предностима и ризицима.

4. АКТИВНОСТ: 5 минута На крају радионице водитељ ће приказати листу савета за родитеље и објаснити поједине тачке које они нису навели зато што нису могли да се сете или нису знали како да реагују.

Прилог 1. Улога родитеља у превенцији насиља

- БУДИТЕ ПРИМЕР, ПОМОЋ, ПОДРШКА
- РАЗГОВАРАЈТЕ – научите више о различитим могућностима на интернету (корисне апликације, занимљиви сајтови..) тако да можете разговарати са децом о темама које су њима занимљиве
- РАЗГОВАРАЈТЕ – са децом о опасностима на интернету и научите их да не остављају личне податке и фотографије на интернету, да не договарају сусрете са непознатим људима.
- РАЗГОВАРАЈТЕ са децом о искуствима која су имали њихови вршњаци, о ономе што сте чули или прочитали у медијима. Деца јако добро уче на реалним животним примерима.
- РАЗГОВАРАЈТЕ са децом и сазнајте на које начине и за које активности користе мобилни телефон и интернет.
- РАЗГОВАРАЈТЕ и упознајте њихове интернет пријатеље.
- САРАЂУЈТЕ са школом
- БУДИТЕ ПРИСУТНИ У ДЕТЕТОВОМ ЖИВОТУ - пронађите времена за децу
- БУДИТЕ УПУЋЕНИ У АКТИВНОСТИ ДЕТЕТА - Пазите да ваше дете не проводи превише времена испред екрана и ограничите коришћење интернета у односу на узраст детета (добро је увести јасна правила, на пример нема телефона/компјутера пре школе, пре спавања, за време оброка или пре него што заврше породичне и/или школске обавезе). Истраживања показују да већина родитеља има погрешну перцепцију о томе колико заправо деца и млади користе интернет и колико времена уопште проводе испред екрана. Поједине апликације имају опцију увида у време које је на њима проведено.
- ПОХВАЛА И НАГРАДА ЗА ПОЗИТИВНО ПОНАШАЊЕ - договорите правила коришћења друштвених мрежа (садржаји, време проведено на интернету), као и последице кршења тог правила. Забрана коришћења интернета и/или друштвених мрежа као мера за контролу понашања није препоручљива. Када је дете ван вашег надзора, увек може приступити интернету и друштвеним мрежама.
- НЕ ПРЕТИТЕ ИМ да ћете им због лоших искустава одузети право на коришћење телефона/компјутера – то је главни разлог што деца не говоре одраслима кад су жртве електронског насиља.
- ПОДУЧИТЕ ДЕТЕ да не прослеђује нити коментарише садржаје који могу некога повредити.
- РАЗГОВАРАЈТЕ са дететом о томе када треба, а када не треба чувати тајну пред родитељима, упозорите да с непознатим особама (укључујући и оне које зна путем СМС

порука и интернета) није добро имати тајне. Такође реците да, кад се осећа неугодно или збуњено због нечега што је доживело, увек може разговарати с Вама.

- **РАЗГОВАРАЈТЕ** са дететом о опасностима интернета и подучите га да не оставља личне податке ни фотографије на интернету те да не договара сусрете с непознатим људима.
- **РАЗГОВАРАЈТЕ** са децом о опасностима слања властитих слика путем интернета, као и појам дечје порнографије. Никад се не зна што ће друга особа учинити с фотографијама.
- **ПРАТИТИ ПРОМЕНЕ ДЕТЕТА У ПОНАШАЊУ – КАКО ЈЕ ДАНАС БИЛО У ШКОЛИ**
- **БУДИТЕ УСМЕРЕНИ ДА СЕ НАСИЉЕ ЗАУСТАВИ А НЕ ДА СЕ ПОЧИОНИОЦИ КАЗНЕ**